

УДК 657.62:338.24.001.893.3

DOI: 10.30857/2786-5398.2022.6.3

Тетяна М. Власюк

Київський національний університет технологій та дизайну

ЕТАПИ РОЗВИТКУ АНАЛІЗУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ОСВІТИ

У статті проведено дослідження становлення економічного аналізу в системі освіти. На підставі логічного та порівняльного аналізу визначені основні етапи розвитку економічного аналізу та вищої освіти, на підставі методів індукції та дедукції побудована хронологія розвитку аналізу економічної діяльності в системі освіти. Визначено, що в епоху середньовіччя (X–XV ст.) економічний аналіз був направлений лише на фіксацію фактів господарського життя, які стосувалися переважно обмінних товарних операцій; в епоху відродження (XVI–XVII ст.) та епоху просвітництва (XVII – початок XIX ст.) відбувалася кількісна оцінка фактів господарського життя діяльності закладів освіти та якісна оцінка зареєстрованої інформації; в індустріальну епоху (кінець XIX – початок XX ст.) проводився аналіз балансу окремих закладів освіти та рахунковий аналіз; постіндустріальна епоха (друга половина XX ст.) ознаменувала виокремлення аналізу як окремої функції управління, відбувається розвиток двох аналітичних підходів – зовнішнього аналізу (система освіти) та внутрішнього аналізу (окремий заклад освіти). В епоху трансформації та діджиталізації економіки до рівня Industry 4.0 та Society 5.0 (початок XXI ст.) продовжується розвиток економічного аналізу в системі освіти, з'являються дослідження з аналізу розвитку світового ринку вищої освіти, розвитку національного та регіонального ринків освітніх послуг, аналізу економічної діяльності окремих закладів освіти. Обґрунтовано, що наразі аналіз економічної діяльності в системі освіти повинен бути направлений на виявлення сильних і слабких сторін нормативно-правового забезпечення, ресурсного потенціалу (матеріально-технічного, навчально-методичного, інформаційного), формування контингенту студентів, кадрового забезпечення, наукового потенціалу, міжнародної діяльності, господарської діяльності та фінансових результатів діяльності.

Ключові слова: аналіз; економічний аналіз; аналітична наука; хронологія; економічна діяльність ЗВО.

Tatiana M. Vlasiuk

Kyiv National University of Technologies and Design

STAGES OF THE DEVELOPMENT OF THE ANALYSIS OF ECONOMIC ACTIVITY IN THE EDUCATION SYSTEM

The article studies the development of economic analysis in the system of education. The main stages of the development of economic analysis and higher education are determined on the basis of logical and comparative analysis, a chronology of the development of the analysis of economic activity in the education system is built on the basis of deductive and inductive methods. It was determined that in the medieval period (10th–15th centuries) economic analysis was aimed only at recording the facts of economic life, which mainly related to commodity exchange transactions; in the Renaissance (16th–17th centuries) and the Enlightenment (17th – the beginning of the 19th centuries) quantitative assessment of the economic life of educational establishments and qualitative evaluation of registered information were carried out; in the industrial era (the end of the 19th – beginning of the 20th centuries), the analysis of balance sheets of some educational institutions and accounting analysis were conducted; the post-industrial era (the second half of the 20th century) was marked by the formation of analysis as a separate function of management, two analytical approaches were developed – external analysis (of the system of education) and internal analysis (of an educational institution). In the era of economic transformation and digitalization to

the levels Industry 4.0 and Society 5.0 (the beginning of the 21st century), economic analysis in education continues its development, studies on the analysis of the development of the world market of higher education, on the development of national and regional markets of educational services, and on the analysis of economic activity of some educational institutions appear. It is substantiated that currently the analysis of economic activity in the education system should be aimed at identifying the strengths and weaknesses of regulatory and legal support, resource potential (material and technical, educational and methodical, informational), students contingent formation, personnel support, scientific potential, international activity, economic activity and its financial results.

Keywords: *analysis; economic analysis; analytical science; chronology; economic activity of higher education institutions.*

Постановка проблеми. Освіта в Україні тривалий час відповідала вимогам командно-адміністративної економіки, де управління закладом вищої освіти (далі – ЗВО) відповідало принципам стабільності і передбачуваності. Особливості ринкової економіки зумовили принципово нові умови функціонування закладів, що змінює ключові основи розвитку системи вищої освіти [1, с. 126]. Після набуття ЗВО автономії перед ними постало завдання ідентифікувати, оцінити та регулювати фактори, що впливають на їх розвиток. В цих умовах значно зростає роль аналізу економічної діяльності, оскільки його прийоми і методи дозволяють виявити, кількісно та якісно виміряти причинно-наслідкові зв'язки між економічними явищами та процесами.

Аналіз останніх публікацій з проблеми. Економічний аналіз залишається «одним із найсуперечливіших і одночасно найбільш затребуваних розділів економіки. Протягом десятиліть тривають дискусії з приводу концептуальних питань, а саме визнання економічного аналізу як науки, місця економічного аналізу серед інших наук, адекватності назви змістовному наповненню та цільовій спрямованості» [2, с. 15].

Проблеми аналітичної науки розглядалися у працях вітчизняних науковців – Ф.Ф. Бутинця, Л.Т. Гіляровської, Л.М. Кіндрацької, Я.Д. Крупки, Т.М. Ковальчук, І.Д. Лазаришиної, С.О. Левицької, Є.В. Мних, О.В. Олійник, Л.О. Примостки, М.Г. Чумаченка, Ю.С. Цал-Цалка. Питання економіко-аналітичних досліджень розкриті у працях закордонних вчених-економістів – Х. Андерсона, Дж.В. Бейлі, Ю. Брігхема, Р. Ентоні, В. МакКензі, Р. Томаса, У.Ф. Шарпа, Й.А. Шумпетера.

Окремим аспектам аналізу економічної діяльності закладів освіти присвятили свої праці українські вчені, а саме: М.Ю. Авксентьев, Л.І. Антошкіна, Т.М. Боголіб, А.І. Бутенко, Н. І. Верхоглядова, В.М. Геєць, О.А. Грішнова, І.М. Грищенко, Б.М. Данилишин, М.П. Денисенко, Г.А. Дмитренко, Д.О. Ільницький, І.С. Каленюк, А.О. Касич, О.А. Комарова, І.С. Кочарян, О.А. Кратт, В.Г. Кремень, В.І. Куценко, О.В. Куклін, А.В. Ломоносов, В.І. Луговий, О.Б. Моргулець, С.Г. Натрошвілі, Т.Є. Оболенська, О.В. Пащенко, О.С. Падалка, А.Б. Почтовюк, О.О. Романовський, О.М. Свінцов, О.П. Сологуб, Д.М. Стеченко, І.О. Тарасенко, М.Р. Терованесов, І.В. Тимошенко, Л.І. Федулова, А.В. Шевчук та зарубіжні вчені – Г. Беккер, Е. Боуен, Е. Денісон, П. Друкер, Дж. Кендрік, Я. Мінсер, Е. Тоффлер, Х. Тоффлер, Т. Шульц.

Основна увага вчених була націлена на вивчення еволюції економічного аналізу як наукової діяльності. При цьому питанням класифікації періодів розвитку економічного аналізу приділялося мало уваги.

Невирішені частини дослідження. Історичний підхід до вивчення явищ і процесів є основою дослідження розвитку аналізу як науки і практики. Його використання дозволяє

уникнути загрози неврахування помилок та проблем, що виникали протягом усього періоду становлення аналізу як науки, а також шляхів їх подолання.

Наразі практично відсутні дослідження з історії економічного аналізу як практичної діяльності, що обумовлює актуальність дослідження та обґрунтування етапів розвитку економічного аналізу в системі освіти.

Метою дослідження є виокремлення етапів розвитку аналізу в системі освіти з метою виявлення тенденцій еволюційного розвитку кінцевих показників економічної діяльності закладів освіти.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Будь-яка з функцій управління, у тому числі аналіз, розкривається у своїй багатогранності в контексті ретроспективи. Історичний підхід є основою дослідження розвитку як науки і практики, його застосування дозволяє уникнути загрози неврахування помилок та проблем, що виникали протягом усього періоду становлення економічного аналізу, а також шляхів їх подолання [2, с. 15]. Слід відзначити, що аналіз в ході свого історичного розвитку зазнав кардинальних змін.

Термін «аналіз» грецького походження (*αναλυσις* – розкладання, англ. *analysis*, нім. *analyse*), прийшов у слов'янську мову у XVIII столітті з французької, та означав пізнавальну процедуру уявного, а також часто і реального розкладання об'єкту або явища (предмета пізнання) на частини, виділення його окремих сторін та абстрагування від інших.

За ствердженням І.Д. Лазаришиної «виникнення аналізу як практичної діяльності було пов'язане з появою фактів господарського життя. Коли ці факти мали поодинокий характер, потреба в їх аналізі, вірогідно, була незначною. Однак, у процесі розвитку товарних відносин, коли факти господарського життя стали набувати масового характеру, з'явилася необхідність у їх обліку та відповідній оцінці» [3, с. 70]. Тобто, виникнення аналізу відноситься до бронзового віку (з кінця 4-го до початку 1-го тисячоліття до н.е.), коли аналіз стосувався переважно аналізом обмінних товарних операцій. У XX столітті (монополістичний капіталізм) аналіз сформувався як практична діяльність, що найкраще виконує функції обслуговування капіталу (аналіз за даними фінансового обліку та аналіз в системі управлінського обліку).

Р.В. Яковенко стверджує, що аналіз означає аналізувати, піддавати аналізу, виведення закономірностей із відповідних факторів діяльності [4, с. 9]. Вважаємо, що аналіз – це «спосіб пізнання предметів та явищ оточуючого середовища, що оснований на розчленуванні цілого на складові частини та вивченні їх в усьому різноманітті зв'язків та залежностей» [5, с. 5].

І.Д. Лазаришина аналіз деталізує і виокремлює за такими періодами: 1) аналіз у доіндустріальному періоді; 2) економічний аналіз в епоху капіталістичного циклу; 3) економічний аналіз в післяжовтневий період; 4) економічний аналіз в період становлення та розвитку ринкових відносин у постсоціалістичних країнах. Чотири етапи періодизації характерні для країн, які у своєму історичному розвитку пройшли етап економіки соціалізму. Для інших країн притаманним є виділення двох перших етапів, що пов'язано з виокремленими особливостями аналізу як практики пізнання соціально-економічних відносин [3, с. 102–103].

Й.А. Шумпетер у праці «Історія економічного аналізу» виділив чотири періоди у розвитку аналізу, поклавши в основу періодизації метод дослідження: 1) період від греко-римської економічної думки до А. Сміта включно – аналіз перебував у стадії формування і розвивався в межах всеохоплюючих систем Аристотеля, батьків церкви, Хоми Аквінського та інших мислителів; 2) учення класиків, до яких Й. Шумпетер відносить і К. Маркса (1790–1870) – формується специфічний аналітичний інструментарій, що ґрунтується на трудовій теорії вартості; 3) включає різні напрями економічного аналізу, що виникли на руїнах

системи Рікардо: маржиналізм, нова історична школа, інституціоналізм (1870–1914 рр.); 4) сучасний макроаналіз [6].

М.Г. Чумаченко та Л.Ф. Киселюк пропонують історію розвитку економічного аналізу поділити на такі періоди: «1) до революції 1917 року; 2) післяреволюційний період; 3) період переходу до ринкових відносин» [7, с. 31].

О.В. Олійник виділено «підходи до генезису економічного аналізу, виходячи з періодизації розвитку економічної науки: 1) економічний аналіз як дослідження економіки – у центрі уваги економістів як об’єкт дослідження знаходилась економіка загалом, до рівня окремого господарюючого суб’єкта, як правило, не опускалися (середина XVIII – кінець XIX ст.); 2) економічний аналіз діяльності суб’єкта господарювання, а саме розвиток двох аналітичних підходів – зовнішнього та внутрішнього аналізу – досліджуються питання економіки окремих суб’єктів, починають поступово систематизуватися принципи управління підприємством, що оформилися в теорію фірми, надалі – неокласична теорія фінансів (з кінця XIX ст.); 3) аналізу балансу, балансознавство (на початку XX ст., а саме до 20-х рр.); 4) рахунковий аналіз, аналіз господарської діяльності (30-ті роки XX ст.); 5) відбувається заміна назви «аналіз господарської діяльності» на «економічний аналіз», виділення теорії аналізу господарської діяльності – надалі теорія економічного аналізу (друга половина XX ст.)» [2, с. 28–30].

Варто погодитись з періодизацією О.В. Олійник, оскільки перші підручники з аналізу з’явилися тільки на початку XX століття, вони були присвячені аналізу балансу та мали тільки методичну спрямованість. «В 30-і роки аналіз був введений до програми ЗВО, тобто саме в 30-і роки й відбулося становлення аналізу, як науки. За передвоєнні роки з питань економічного аналізу було видано біля трьохсот книжок та біля шестисот наукових статей. За умов воєнного часу економічний аналіз набув особливого значення, оскільки сприяв зростанню випуску високоякісної продукції з найменшими витратами. Післявоєнний час можна охарактеризувати як період ґрунтовної розробки теоретичних питань аналізу. В той же час аналіз органічно вписується і в практику управління господарством на рівні як окремого суб’єкта господарювання, так і економіки країни. Поступово розробляються самостійні напрями методології економічного аналізу: порівняльний, техніко-економічний, оперативний, економіко-математичний, функціонально – вартісний» [5, с. 7]. В умовах ринкової економіки «необхідно створити єдину систему економічного аналізу, яка б інтегрувала аналіз діяльності на всіх рівнях. Існує необхідність у підвищенні оперативності економічного аналізу, перебудові інформаційних потоків» [5, с. 8].

Історію економічного аналізу необхідно розглядати паралельно з історією розвитку суспільства, історією економічних вчень, історією управління, історією філософії, історією економіки. У свою чергу, розвиток економічного аналізу як напряму наукової діяльності здійснював та продовжує здійснювати вплив на інші напрями [3, с. 68].

Труднощі у формуванні методики аналізу економічної діяльності закладів освіти пояснюються тим, що «тривалий час освіта розглядалась як сфера економіки, що споживається домогосподарствами на основі перерозподілу їхніх доходів у процесі споживання» [8, с. 136].

Так, М.Р. Терованесов у процесі розвитку вищої освіти виділяє такі етапи: 1) XI – початок XVI сторіччя – зародження системи вищої освіти, створення перших університетів; 2) XVI–XVII сторіччя – фундаментальні відкриття у науці, початок промислової революції, вплив суспільства і науки на систему вищої освіти, що призвело до закриття університетів, створення спеціалізованих вищих шкіл; 3) XIX – початок XX сторіччя – зміни у системі вищої освіти зумовлені структурними перетвореннями в економіці, переходом до індустріального суспільства, що призвело до модернізації системи вищої освіти, зростання

кількості закладів вищої освіти і кількості студентів; 4) друга половина XX – 80-і роки XX сторіччя – розвиток системи вищої освіти визначається економічним піднесенням, протистоянням антагоністичних систем, що сприяло зближенню освітніх систем, міжнародної інтеграції в освітній сфері; 5) кінець XX – початок XXI сторіччя – використання інноваційних технологій в освітній сфері [9, с. 34].

О.Б. Моргулець досліджуючи хронологію еволюційного розвитку ідеї університету в контексті соціально-економічного укладу суспільства виділяє етапи розвитку вищої освіти: 1) середньовічний університет (XVI–XVII сторіччя); 2) доіндустріальний соціально-економічний уклад – ліберальний університет (І. Кант, 1794); утилітарне знання (Й. Фіхте, 1798); дослідницький університет (К.В. фан Гумбельт, 1810); 3) індустріальний соціально-економічний уклад – інтелектуальний університет (Дж.Г. Ньюмен); ліберально-гуманістичний університет (М. Вебер, 1918); просвітницький університет (Х. Ортега-і-Гассет, 1930); дослідницько-культурний університет (К. Ясперс, 1949); 4) постіндустріальний соціально-економічний уклад – ліберальний університет (Р. Хатчинс, 1953); мультиверситет, К. Керр, 1963); транснаціональний університет (Б. Рідінгс, 1994); 5) інформаційний соціально-економічний уклад (економіка знань) – трансформаційний університет (Р. Барнетт, 1997); третинне навчання (З. Бауман, 1997); підприємницький університет (Б. Кларк, 1998); інноваційний (проектно-орієнтований) університет (О. Гудзинський, 2004) [10, с. 87].

Т. Мак-Кован при оцінці університету як головної інституції глобальної системи вищої освіти виділяє п'ять основних інституційних моделей: середньовічний університет (передача знань); університет Гумбольдта (наукові дослідження та відкриття); університет розвитку (застосування знань); мультиуніверситет (мультиплікативні, множинні функції); підприємницький університет (комерціалізація знань) [11]. При аналізі вищої освіти науковець виділяє внутрішню цінність знань (саморозвиток особистості) та зовнішню (інструментальну) цінність – наскільки отримані знання будуть сприяти досягненню індивідуальних і суспільних цілей, економічних, політичних і культурних інтересів.

О.С. Гринькевич при оцінці становлення інститутів вищої освіти виділяє такі історичні періоди: 1) епоха Середньовіччя – систематизація знань про людину, суспільство та Бога з домінуванням релігійного світогляду; 2) епоха Відродження – упорядкування та систематизація знань про людину та Бога – зміщення уваги на пізнавальні здібності людини; 3) епоха просвітництва – концепція Вільгельма Гумбольда, яка базується на філософських і наукових дослідженнях, поєднання навчальної й дослідницької функцій системи вищої освіти); 4) індустріальна епоха – орієнтація системи вищої освіти на види діяльності, які забезпечують розвиток економіки та суспільства; 5) постіндустріальна епоха – розвиток мультиуніверситетів з різноманітними функціями та структурними підрозділами, поява підприємницьких університетів) [12].

Узагальнення наукових публікацій свідчить, що теоретичні напрацювання щодо періодизації економічного аналізу та розвитку системи вищої освіти досліджувалися ученими окремо один від одного. Доцільним є проведення дослідження щодо етапів розвитку економічного аналізу в системі вищої освіти (табл. 1).

Саме зараз, коли у «світовому співтоваристві відбувається процес трансформації індустріальної економіки в економіку, засновану на інтелектуальному капіталі, знаннях, інформації, дослідження в даній області набувають особливої актуальності. ЗВО відіграють важливу роль не лише в системі освіти, а й у розвитку національної інноваційної інфраструктури, забезпечуючи зв'язок між освітою, науковими дослідженнями та інноваційним процесом в цілому» [13, с. 383]. Заклади освіти «все більш набувають рис децентралізованих автономних організацій, які надають освітні послуги і, по факту, діють як підприємство» [14, с. 165], тому аналіз економічної діяльності ЗВО має бути орієнтований на

виявлення сильних і слабких сторін: нормативно-правового забезпечення, ресурсного потенціалу (матеріально-технічного, навчально-методичного, інформаційного), формування контингенту студентів, кадрового забезпечення, наукового потенціалу, міжнародної діяльності, господарської діяльності та фінансових результатів діяльності [15, с. 62].

Таблиця 1

Етапи розвитку аналізу економічної діяльності в системі освіти

Періоди	Представники	Модель університету	Напрями економічного аналізу
Епоха середньовіччя (X–XV ст.)	Григоріанська реформа (Папа Римський Григорій VII)	середньовічний університет	аналіз господарських фактів, які стосувалися переважно обмінних товарних операцій
Епоха відродження (XVI–XVII ст.)	І. Кант, Й. Фіхте	ліберальний університет	кількісна оцінка фактів господарського життя діяльності закладів освіти, якісна оцінка зареєстрованої облікової інформації
Епоха просвітництва (XVIII – початок XIX ст.)	король Пруссії Фрідріх II, австрійські імператори Марія-Терезія, Йосип II (реформи «освічених монархів»), К.В. фон Гумбольдт, Дж.Г. Ньюмен, А. Сміт, К. Маркс, Г. Сковрода, Я. Козельський	класичний університет	логічне порівняння не однакових за змістом та формою показників, таких, як доходи й витрати закладів освіти
Індустріальна епоха (кінець XIX ст. початок XX ст.)	Й. Шумпетер, М. Вебер, К. Ясперс	інтелектуальний університет	балансознавство (аналіз балансу закладів освіти), рахунковий аналіз
Постіндустріальна епоха (друга половина XX ст.)	К. Керр, Б. Рідінгс, Р. Барнетт, З. Бауман, Б. Кларк	інформаційний університет (економіка знань)	виокремлення аналізу як окремої функції управління, розвиток двох аналітичних підходів – зовнішнього (система освіти) та внутрішнього аналізу (окремий заклад освіти)
Епоха трансформації та діджиталізації економіки до рівня Industry 4.0 та Society 5.0 (XXI ст.)	Д. Чарльз, Дж. Френкель, Н. Валлен, Х Хюн, Дж. Гіке, Дж. Брунер, Дж. Кембел, О. Гудзинський, Л. Федулова, І. Грищенко	інноваційний університет	з 2001 року «освіта» почала відображатися як окремий вид діяльності, з'являються дослідження з аналізу розвитку світового ринку вищої освіти, розвитку національного та регіонального ринків освітніх послуг, аналізу економічної діяльності окремих закладів освіти

Джерело: складено автором за даними [2, 3, 6, 9–12].

При цьому інформація, яка використовується для проведення економічного аналізу системи освіти повинна відповідати певним вимогам: «по-перше, достовірність джерела отримання даних; по-друге, забезпечення їх однозначного трактування всіма зацікавленими особами; по-третє, здатність інформації бути кількісно інтерпретованою; по-четверте, релевантність інформації у контексті визначеного завдання; по-п'яте, економічність інформації, тобто дотримання раціонального з погляду дослідника співвідношення між зусиллями на отримання необхідних відомостей і результатами від їх подальшого використання» [16, с. 75].

Висновки. Хронологічний принцип розгляду етапів економічного аналізу в системі освіти поряд із систематизацією зародження, поширення, розвитку аналізу господарських процесів, забезпечує більш чітке уявлення про середовище в межах відповідних суспільно-економічних формацій, яке обумовлювало ті чи інші напрями використання інформації аналітичного характеру.

«Не дивлячись на трансформацію ціннісних орієнтацій, у наш час інституціональна автономія і академічна свобода – необхідні принципи університетського життя» [14, с. 14]. Саме в таких умовах, задля підвищення ефективності діяльності ЗВО необхідно забезпечувати комплексність аналізу. Оскільки ЗВО «здійснює економічну діяльність, результатом якої є виробництво освітніх, наукових та непрофільних продуктів; проводить фінансово-господарську діяльність, бере участь у формуванні статутного капіталу інноваційних структур і утворених за їх участю малих підприємств, засновує підприємства для провадження інноваційної та/або виробничої діяльності, спрямовує кошти на соціальну підтримку науково-педагогічних, наукових, педагогічних та інших працівників та здобувачів вищої освіти» [15, с. 13], комплексний аналіз повинен бути основою управлінської інформаційної системи, важливим елементом підготовки управлінських рішень, інструментом оперативного контролю прийнятих рішень та дієвим засобом запобігання неефективної економічної діяльності.

References

Література

1. Shymanovska-Dianich, L. M., Boiko, H. S. (2018). Osoblyvosti funktsionuvannia ta rozvytku vyshchoho navchalnoho zakladu v umovakh stanovlennia ekonomiky znan u konteksti rozvytku intelektualnoho kapitalu suspilstva [Features of the functioning and development of a higher educational institution in the conditions of the formation of the knowledge economy in the context of the development of the intellectual capital of society]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli = Scientific Bulletin of the Poltava University of Economics and Trade*, No. 3 (88), P. 126–132 [in Ukrainian].
2. Oliinyk, O. V. (2009). Rozvytok ekonomichnoho analizu v umovakh instytutsiinykh zmin: teoriia, metodolohiia, orhanizatsiia: dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.09 [Development of economic analysis in conditions of institutional changes: theory, methodology, organization: dissertation of Doctor of Economic Sciences: 08.00.09]. Zhytomyr. 429 p. [in Ukrainian].
1. Шимановська-Діаніч Л. М., Бойко Г. С. Особливості функціонування та розвитку вищого навчального закладу в умовах становлення економіки знань у контексті розвитку інтелектуального капіталу суспільства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2018. № 3 (88). С. 126–132.
2. Олійник О. В. Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін: теорія, методологія, організація: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.09. Житомир, 2009. 429 с.

3. Lazaryshyna, I. D. (2006). Ekonomichnyi analiz: teoriia, metodolohiia, praktyka: dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.06.04 [Economic analysis: theory, methodology, practice: dissertation of Doctor of Economic Sciences: 06.08.04]. Ternopil. 384 p. [in Ukrainian].
3. Лазаришина І. Д. Економічний аналіз: теорія, методологія, практика: дис. ... д-ра екон. наук: 08.06.04. Тернопіль, 2006. 384 с.
4. Yakovenko, R. V. (2015). Tlumachnyi anhlo-ukrainskyi slovnyk ekonomichnykh terminiv z elementamy teorii ta problematyky. Dydaktychnyi dovidnyk [Interpretive English-Ukrainian dictionary of economic terms with elements of theory and issues. Didactic guide]. 2nd edition, corrected. Kirovohrad: publishing house Lysenko V. F., 2015. 130 s. [in Ukrainian].
4. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник. Вид-во 2-ге, випр. Кіровоград: вид-во Лисенко В. Ф., 2015. 130 с.
5. Chyhrynska, O. S., Vlasiuk, T. M. (2006). Teoriia ekonomichnoho analizu [Theory of economic analysis]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. 232 p. [in Ukrainian].
5. Чигринська О. С., Власюк Т. М. Теорія економічного аналізу. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 232 с.
6. Schumpeter, J. A. History of economic analysis. URL: <http://digamo.free.fr/schumphea.pdf>.
6. Schumpeter J. A. History of economic analysis. URL: <http://digamo.free.fr/schumphea.pdf>.
7. Chumachenko, M. H. et al. (2001). Ekonomichnyi analiz [Economic analysis]. Edited by Acad. NASU, prof. M. H. Chumachenko. Kyiv: KNEU. 540 p. [in Ukrainian].
7. Економічний аналіз. За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. К.: КНЕУ, 2001. 540 с.
8. Tytarenko, T. B. (2008). Sutnist i pryntsypy formuvannia rehionalnoi polityky rozvytku rynku osvitykh posluh v Ukraini [The essence and principles of forming a regional policy for the development of the educational services market in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk NHU = Economic Bulletin of NSU*, Dnipropetrovsk, 2008. No. 4, P. 134–138 [in Ukrainian].
8. Титаренко Т. Б. Сутність і принципи формування регіональної політики розвитку ринку освітніх послуг в Україні. *Економічний вісник НГУ*. Дніпропетровськ, 2008. № 4. С. 134–138.
9. Terovanesov, M. R. (2015). Metodolohichni zasady inertiinosti rozvytku systemy vyshchoi osvity: dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.07 [Methodological principles of the inertia of the development of the higher education system: dissertation of the Doctor of Economic Sciences: 08.00.07]. Kharkiv. 450 p. [in Ukrainian].
9. Терованесов М. Р. Методологічні засади інерційності розвитку системи вищої освіти: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.07. Харків, 2015. 450 с.
10. Morhulets, O. B. (2017). Metodolohichni osnovy upravlinnia vyshchym navchalnym zakladom yak sub'iektom rynku posluh: dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.04 [Methodological foundations of management of a higher educational institution as a subject of the service market: dissertation of the Doctor of Economic Sciences: 08.00.04]. Kyiv. 480 p. [in Ukrainian].
10. Моргулець О. Б. Методологічні основи управління вищим навчальним закладом як суб'єктом ринку послуг: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Київ, 2017. 480 с.
11. McCowan, T. (2016). Universities and the post-2015 development agenda: an analytical framework.
11. McCowan T. Universities and the post-2015 development agenda: an analytical

- High Educ.*, No. 72, P. 505–523. DOI: 10.1007/s10734-016-0035-7. URL: <http://link.springer.com/article/10.1007/s10734-016-0035-7>.
12. Hrynkevych, O. S. (2018). *Upravlinnia konkurentospromozhnistiu vyshchoi osvity ukrainy (metodolohiia analizu i systemy monitorynhu): dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.03 [Management of the competitiveness of higher education in Ukraine (methodology of analysis and monitoring system): dissertation of the Doctor of Economic Sciences: 08.00.03].* Lviv. 619 p. [in Ukrainian].
13. Talanova, Zh. V. (2008). *Identyfikatsiia vyshchoi osvity ta yii rezultaty (porivniannia mizhnarodnoho i natsionalnoho dosvidu) [Identification of higher education and its results (comparison of international and national experience)].* *Vyshcha osvita Ukrainy = Higher education of Ukraine*, No. 3 (dod. 2), Vol. 1, P. 382–389 [in Ukrainian].
14. Vorobiova, O. P., Horetska, T. O., Dem'ianenko, N. M., Kalashnikova, S. A., Kovalenko, O. M., Luhovyi, V. I., Sych, O., Sliusarenko, O. M., Talanova, Zh. V., Tkachenko, V. P. (2015). *Avtonomiia ta vriaduvannia u vyshchii osviti: monohrafiia [Autonomy and governance in higher education: monograph].* Kyiv: Institute of Higher Education of the National Academy of Sciences of Ukraine. 192 p. [in Ukrainian].
15. Vlasiuk, T. M. (2016). *Mekhanizm stratehichnoho upravlinnia diialnistiu vyshchych navchalnykh zakladiv Ukrainy [The mechanism of strategic management of the activities of higher educational institutions of Ukraine].* *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnologii ta dizainu. Ekonomichni nauky = Bulletin of the Kyiv National University of Technology and Design. Economic sciences*, No. 3 (99), P. 60–66 [in Ukrainian].
16. Hanushchak-Iefimenko, L. M. (2013). *Upravlinnia rozvytkom innovatsiinoho potentsialu pidpriemstv maloho i serednoho biznesu na osnovi ekonomichnoi intehratsii [Management of the development of the innovative potential of small and medium-sized enterprises based on economic integration].* *Aktualni problemy ekonomiky = Actual Problems of Economics*, No. 6 (144), P. 72–79 [in Ukrainian].
- framework. *High Educ.* 2016. № 72. P. 505–523. DOI: 10.1007/s10734-016-0035-7. URL: <http://link.springer.com/article/10.1007/s10734-016-0035-7>.
12. Гринькевич О. С. Управління конкурентоспроможністю вищої освіти України (методологія аналізу і системи моніторингу): дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03. Львів, 2018. 619 с.
13. Таланова Ж. В. Ідентифікація вищої освіти та її результати (порівняння міжнародного і національного досвіду). *Вища освіта України*. 2008. № 3 (дод. 2). Т. 1. С. 382–389.
14. Воробйова О. П., Горецька Т. О., Дем'яненко Н. М., Калашнікова С. А., Коваленко О. М., Луговий В. І., Сич О., Слюсаренко О. М., Таланова Ж. В., Ткаченко В. П. Автономія та врядування у вищій освіті: монографія. К.: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. 192 с.
15. Власюк Т. М. Механізм стратегічного управління діяльністю вищих навчальних закладів України. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Економічні науки*. 2016. № 3 (99). С. 60–66.
16. Ганущак-Єфіменко Л. М. Управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств малого і середнього бізнесу на основі економічної інтеграції. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 6 (144). С. 72–79.